

Батлав. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, УУР АМЬСГАЛЫН ӨӨРЧЛӨЛТИЙН ЯАМНЫ
Хүрээлэн буй орчны бодлогын хэрэгжилтийн газрын дарга /Г.Энхмөнх/

Зөвшөөрч, хэрэгжүүлэх үүрэг хүлээсэн:

Айваору ХХК-ийн захирал _____ /Д.Бадралхүү/

***ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “ХҮРЭН-1 ”
НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026
ОНДХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ***

/АШИГТ МАЛТМАЛЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ДУГААР: MV-017559/

/АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 5234522/

Хянасан:

Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яамны Уул уурхайн асуудал хариуцсан
мэргэжилтэн _____

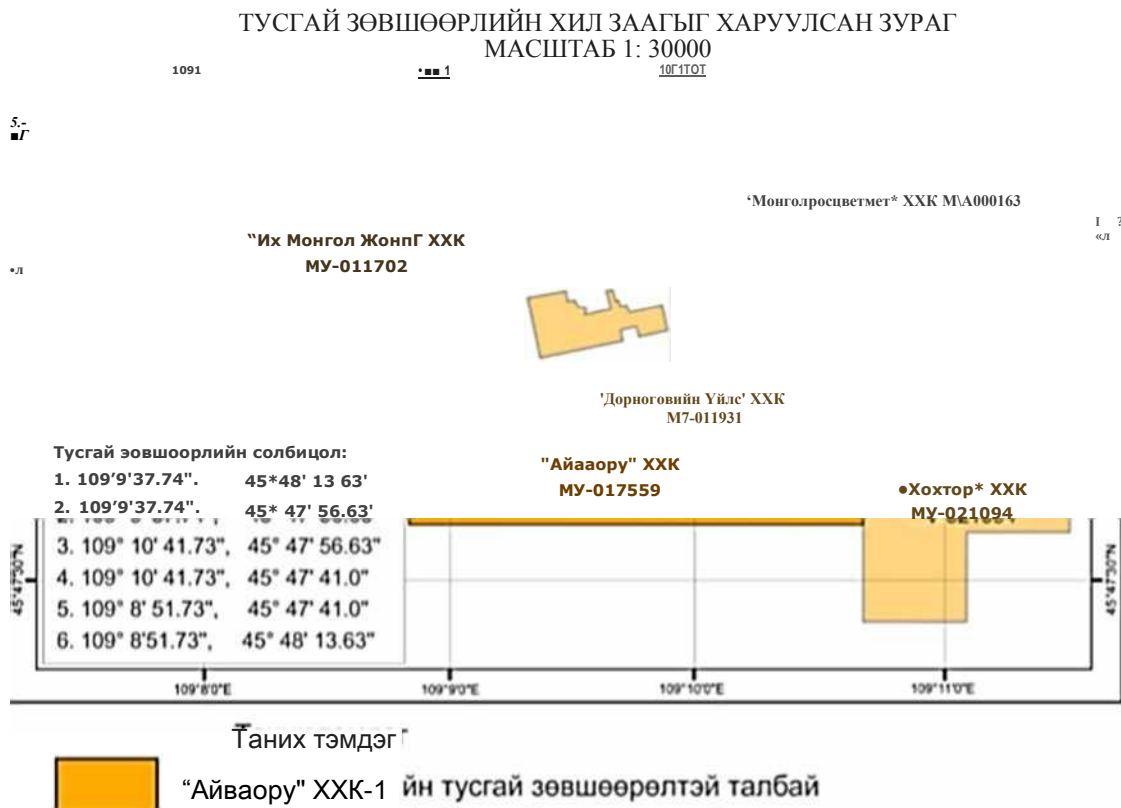
Боловсруулсан:

Айваору ХХК-ийн байгаль орчны мэргэжилтэн _____ Л.Анхбаяр

2026 он

1. Төслийн танилцуулга

Дорноговь аймгийн Айраг сумын нутагт орших “Хүрэн-1” нэртэй (166.7 га) М[^]- 017559 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлийн талбай нь “АЙВАОРУ” ХХК-ийн /РД: 5234522/ эзэмшилд байдаг бөгөөд баруун хойд талаараа “Их Монгол Жонш” ХХК-ийн “Алаг толгой-1” нэртэй М[^]-011702 тоот, хойд талаараа “Дорноговийн үйлс” ХХК-ийн “Хөх дэл” нэртэй М[^]-011931 тоот, зүүн талаараа “Хөхтөр” ХХК-ийн “Хөх дэл-1” нэртэй М[^]021094 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлүүдтэй тус тус хиллэнэ.

Тус орд нь Улаанбаатар хотоос зүүн урагш 330 км, Дорноговь аймгийн төвөөс баруун хойшоо 130 км-т дунджаар д.т.д 1000м өндөрлөгт оршдог. Ордын байрлах Айраг сумын хил хязгаарын хувьд хойд талаараа Дорноговь аймгийн Даланжаргалан, баруун болон баруун урд талаараа Иххэт, Алтанширээ сумтай, өмнө болон зүүн талаараа Сайхандулаан, Дундговь аймгийн Өндөршил сумдуудтай хиллэдэг.

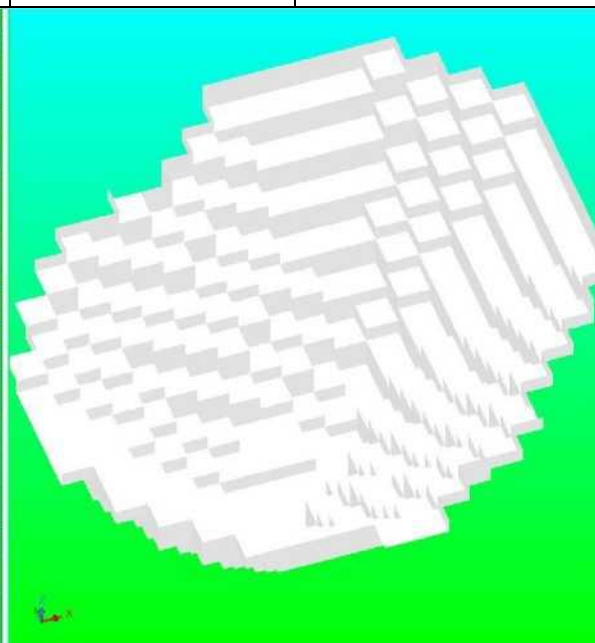
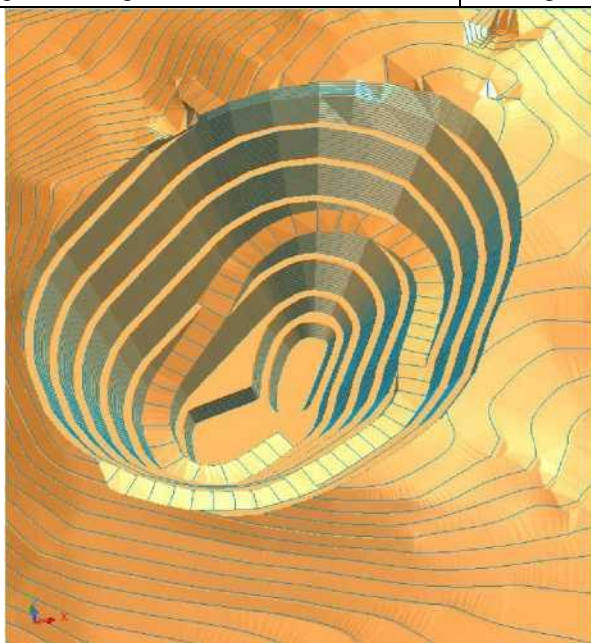
АШИГЛАЛТЫН СИСТЕМ

Ордын 1 болон 4-р хүдрийн биет нь босоо 55-70 градусын уналтай, баруун урдаас зүүн хойш 50 градусаар сунасан, судал хэлбэрийн хүдрийн биет тул дотоод овоолго хийх технологийн болон орон зайн боломжгүй. Иймд тээвэртэй, гадаад овоолготой ашиглалтын систем хэрэглэхээр төсөлд тусгав. Уг ашиглалтын системийг хэрэглэх үед 871 мян.м3 хөрсийг гадаад овоолгод хураах ба хөрсний гадаад овоолгын талбайн хэмжээ 7.8 га, хөрс тээврийн зай уурхайн ашиглалтын жилүүдэд дунджаар 0.75 км байна.

УУРХАЙН ЗАГВАРЧЛАЛ

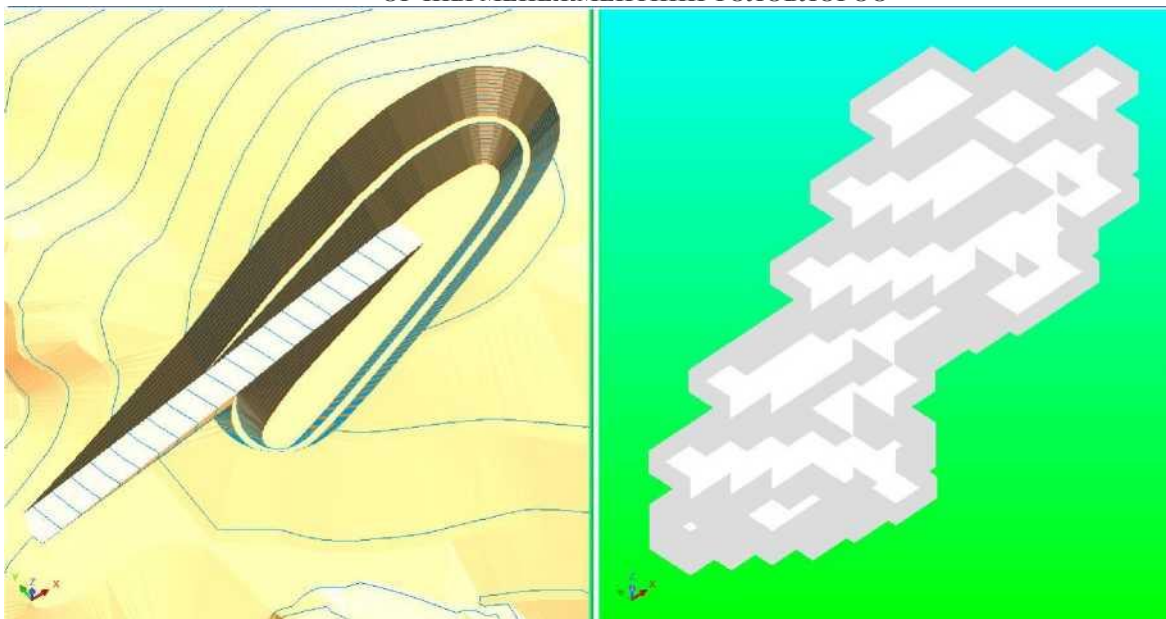
Хүдрийн 4-р биет болон хүдрийн 1-р биет дээр тус тусдаа ил уурхай үүсэх бөгөөд ил уурхайн доголын өндөр хүдэр болон хөрсөнд уул геологийн нөхцөлөөс хамаарч ашиглалтын доголыг 2.5-5 м-н өндөр байхаар тооцсон. Чулуулгийн төрлөөс хамааран доголын хажуугийн өнцөг 60 градус байна. Ил уурхайн эцсийн хүрээнд доголыг тулгаж хаахад 4 доголыг нэгтгэж 10 м өндөртэй болгож хажуугийн өнцгийг 60 градус хүртэл налуулна. Аюулгүй тавцангийн өргөнийг 3 м-р сонгож авсан. Траншейн замын өргөн 10 м байна. Энэ нь 2 урсгалтай 25 тн даацтай автосамосвал явах замд хангалттай хүрэлцэнэ. Траншейн налуу 100%.

Үзүүлэлт	Нэгж	Тоон үзүүлэлт	
		Уурхай №1 /ХБ-4/	Уурхай №2 /ХБ-1/
Уурхайн амсрын дундаж урт	метр	210	130
Уурхайн амсрын дундаж өргөн	метр	160	46
Уурхайн гүн	Метр	65	20
Уурхайн ёроолын дундаж урт	метр	70	10
Уурхайн ёроолын дундаж өргөн	метр	25	20
Уурхайн хажуугийн өнцөг	градус	39-42	47-50
Доголын өндөр	метр	10	10
Аюулгүйн бермийн өргөн	метр	3	2
Траншейн өргөн	метр	10	10

Ил уурхайн загварчлал /4-р хүдрийн биет/

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ
ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Ил уурхайн загварчлал /1-р хүдрийн биет/

ИЛ УУРХАЙН УУЛЫН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨЛТ

Хүрэн-1 хайлуур жоншны ордыг ил уурхайгаар ашиглах ТЭЗҮ-ийн боловсруулахдаа олборлосон хүдрийг баяжуулан 65% агуулгатай бүхэллэг жонш гаргаж борлуулна. Мөн бага агуулгатай үлдэгдэл хүдрийг флотацийн баяжуулах үйлдвэрт борлуулахаар тооцсон. Ил уурхайгаас гарах хөрсийг гадаад овоолгод хураахаар төлөвлөсөн. Ашиглалтын уг хугацаанд үүсэх хөрсний эвдрэлийг техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийхээр төсөлд тусган оруулсан. Уурхайн ашиглалтын үед нийт 871 мян.м3 хөрс хуулах бол хаягдал, бохирдол тооцсоноор нийт 138 мян.тн хүдэр олборлоно. Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент 6.6 м3/тн байна. Уурхайн олборлолтын төлөвлөгөөг дараах хүснэгтээр үзүүлэв.

Энд 1 жил буюу 12 сар ажиллахаар төлөвлөсөн боловч 2026 оны тухайд 3-4 сар ажиллах хугацааны боломжтой байгаа тул энэ жилийн ажил төлөвлөсөн хэмжээний 30%-д хүрэх болов уу гэсэн таамаглалтай байна.

Ашиглалтын жил	Ашиглалтын нөөц							Ашиглалтын үеийн хаягдал, бохирдол				Үйлдвэрлэлийн нөөц				
	Хүдэр		Агуулга	Эрдэс	Хөрс	Хөрс хуулалтын коэффициент	Уулын цул	Бохирдлын хувь	Бохирдлын хэмжээ	Хаягдлын хувь	Хаягдлын хэмжээ	Хүдэр	Агуулга	Овоолгод буух хөрс		
	нэгж	м³	тн	%	тн										м³	м³
1		24,893	64,722	36.98	23,931	452,949	7.00	477,842	9.3	6,019	4	2,589	26,212	68,152	33.71	451,537
2		25,557	66,447	41.48	27,561	418,191	6.29	443,748	9.3	6,180	4	2,658	26,911	69,969	37.81	416,741
НИЙТ		50,450	131,169	39.26	51,492	871,140	6.64	921,590	9.3	12,199	4	5,247	53,123	138,121	35.79	868,278

УУРХАЙН ХҮЧИН ЧАДАЛ, УУЛЫН АЖЛЫН ГОРИМ

Уурхайн хүчин чадлыг захиалагчаас өгсөн техникийн даалгаварын дагуу жилд 65.5 мян.т жоншны хүдэр олборлоно. Уурхай нь жилд 340 хоног ажиллана. Хоногийн 2 ээлжээр

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

ажиллах бөгөөд ээлжийн үргэлжлэх хугацаа 12 цаг байна. Ажилчид 14 хоног уурхай дээр ажиллаж 14 хоног амрах горимоор ажиллана. Бүх нийтийн амралтаар уурхайн үйл ажиллагааг зогсоохгүй ажиллана. Бүх нийтийн амралтаар ээлж таарсан ажилчдад Хөдөлмөрийн тухай хуулиар цалин хөлсийг тооцож олгоно. Ил уурхайн тоног төхөөрөмжүүд нь хуучин тоног төхөөрөмжүүд тул төслөөр техник ашиглалтыг дунджаар 70% байхаар тооцов. Тоног төхөөрөмжүүд нь жилд дунджаар 2209 мото-цаг ажиллана. Уурхайн болон тоног төхөөрөмжийн ажиллах горимын үзүүлэлтүүдийг дараах хүснэгтэд үзүүлэв.

Тодорхойлолт	Үзүүлэлт	Хэмжих нэгж	Хэмжээ
Уурхайн ажиллах горим	Календарь хоног	Хоног	365
	Давагдашгүй хүчин зүйл (сул зогсолт)	хон/жил	15
	Ажиллах хоног	хон/жил	340
	Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	цаг/ээлж	12
	Хоногт ажиллах ээлж	ээлж/хон	2
	Хоногт ажиллах цаг	цаг/хон	12
	Төлөвлөгөөт цаг	цаг/жил	8160
Ээлжийн ажиллах горим	Хоолонд орох хугацаа (60 мин/ээлж)	цаг/жил	680
	Үзлэгийн хугацаа (15 мин/ээлж)	цаг/жил	170
	Түлш цэнэглэх хугацаа (10 мин/ээлж)	цаг/жил	114
	Байр сэлгэх хугацаа (20 мин/ээлж)	цаг/жил	226
	Бусад тооцоологдоогүй (20 мин/ээлж)	цаг/жил	227
	Нийт	цаг/жил	1417
	Цаг ашиглалтын коэффициент	0/ %	82%
Тоног төхөөрөмжийн ажиллах горим	Төлөвлөгөөт цаг	цаг/жил	8160
	Төлөвлөгөөт засвар үйлчилгээ	цаг/жил	632
	Төлөвлөгдөөгүй засвар үйлчилгээ	цаг/жил	1262
	Бүтээлтэй ажиллах цаг	цаг/жил	6266
	Техникийн бэлэн байдал	0/	80
	Техник ашиглалт	0/ %	70

Хөрсний овоолго

Ил уурхайн ашиглалтын хугацаанд 4-р хүдрийн биетийг ашиглах уурхайн баруун хойд талд уурхайгаас 35 м зайд хөрсний гадаад овоолго, 1-р хүдрийн биетийг ашиглах уурхайн баруун урд талд уурхайгаас 25 м зайд хөрсний гадаад овоолго үүснэ. Хөрсийг өрөмдлөг тэсэлгээний ажлаар сийрэгжүүлэн, автосамосвалаар тээвэрлэж гадаад овоолгод хураах ба уг процессын үр дүнд хөрс 10-20%-иар сийрэгжинэ. Уг хөрсний овоолгын багтаамж нь сийрэгжсэн эзлэхүүнээр 1,041.6 мян.м3 байна. Хөрсний овоолгуудын хэмжээсийг дараах хүснэгтэд үзүүлэв.

Ашиглалтын жил	Овоолгын хэмжээ, м ³	Талбай, м ²	Талбай, га	Өндөр	Өргөн, м	Урт, м
1	541,844	39300	3.93	20	160	140
2	500,089	39300	3.93	30	80	50
Нийт	1,041,934	78,600	7.86	30	240	190

УУРХАЙН ТЕХНОЛОГИ, ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖИЙН СОНГОЛТ

Хүрэн-1 хайлуур жоншны ил уурхайд экскаватор-автосамосвалын хослол бүхий тээвэртэй, гадаад овоолготой ашиглалтын системээр олборлоно. Ашиглалтын системийн хүрээнд ухаж ачихад бэлтгэх, ухаж ачих, тээвэрлэх, овоолох, туслах ажил зэрэг технологийн үндсэн ажиллагаанууд (процесс) хийгдэнэ. Төслийн хүчин чадал жилд дунджаар 450,0 мян.м³ уулын цул үүнээс 64.7-66.4 мян.т хүдэр, хөрс хуулалт 418-450 мян.м³ байна.

Уулын ажилд шаардлагатай зарим тоног төхөөрөмжүүдийг түрээсээр ажиллуулна. Ил уурхайн үндсэн болон туслах тоног төхөөрөмжийн сонголтыг дараах хүснэгтэд үзүүлэв.

д/д	Тоног төхөөрөмж	Төрөл	Хүчин чадал	Тоо, ш
Уурхайд одоо байгаа тоног төхөөрөмж				
1	Экскаватор	НҮи^^А! Р370^С	2.1 м ³	1
2	Экскаватор	^оозап ^Х300^С	1.27 м ³	1
3	Автосамосвал	Номо	25 т	6
4	Утгуурт ачигч	Ыидопд ^50С^	3 м ³	1
5	Утгуурт ачигч	Ыидопд ^0550	1.7 м ³	1
Түрээсээр ашиглах тоног төхөөрөмж				
1	Бульдозер	5Кап1Ы1 5^23	162 кВт	1
2	Грейдер	РҮ-135	3.6 м	1
3	Түлш цэнэглэгч машин	Бам	3 т	1

БАЯЖУУЛАХ СХЕМИЙН СОНГОЛТ, ТООЦОО

“Хүрэн-1” хайлуур жоншны ордын хүдрийг баяжуулах технологийн схемийг “Ханлаб” ХХК-ийн хагас үйлдвэрлэлийн технологийн туршилтын үр дүнгийн үзүүлэлт болон бусад ижил төстэй ордын технологийн судалгааг үндэслэл болгон дараах схемээр баяжуулна.

Анхдагч хүдэр

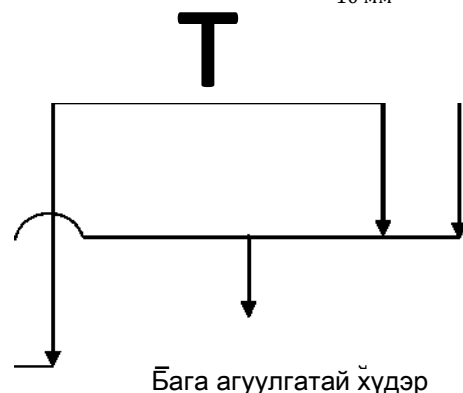

БутлалтI

Шигшилт

+80 мм   -80+30 мм   -30+10 мм   -10 мм
3'

Хуурай баяжуулалт

Бага агуулгатай хүдэр

Баяжмал

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

Баяжуулах үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн нэгдсэн жагсаалт

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр	Төрөл	Тоо	Хүчин чадал	Сүүрч чадал
1	Хацарт бутлуур	PEE500x750	1	35-68 тн/цаг	55
2	Чичиргээт шигшүүр	522x1400x3000	1	40-80 тн/цаг	7.5
3	-80+30мм-ийн ширхэглэлтэй хүдрийг өнгөөр ялгах төхөөрөмж	K5512CC	1	30 тн/цаг	5.5
4	-30+10мм-ийн ширхэглэлтэй хүдрийг өнгөөр ялгах төхөөрөмж	BeHcap 1200CC	2	4.5 тн/цаг	5
5	Конвейер	500	1	50 тн/цаг	7.5
6	Конвейер	500	6	30 тн/цаг	11
7	Конвейер	500	4	30 тн/цаг	7.5
	Нийт		16		99

УУРХАЙН БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖУУД

Хүрэн-1 хайлуур жоншны ордыг ил аргаар ашиглах төсөл нь олборлолтын үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад шаардлагатай бүхий л барилга байгууламжийг байгуулсан байна. Төслийн талбай дээр дараах барилга байгууламж байна. Үүнд:

- Уурхайн ажилчдын амрах байр
- Инженер техникийн ажилтны байр
- Баяжуулах үйлдвэр
- Бутлуурын хэсэг
- Засварын газар
- Шатахуун түгээх станц
- Тэсрэх материалын агуулах
- Харуулын байр
- Дизель генераторын станц зэргийг байгуулан ашиглаж байна.

Ажилчдын амрах байр

Уурхайн ажилчдын амрах байр нь уурхайн ажлын горим, төсөл эзэмшигч компанийн засаглалын хэлбэр, соёлоос хамааруулан төслийн менежментийн багийн бүтэц, бүрэлдэхүүн ямар байх, оффис-үйлчилгээний барилга байгууламжийн хэрэгцээний төсөөлөл, нийт ажиллагсдын тоо, бүтцийг тодорхойлсны үндсэн дээр орон сууц, соёл-амралт, эрүүл ахуй, ахуйн үйлчилгээний төрөл, хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан төсөөлж, байгуулагдсан байна.

Аянганаас хамгаалах газардуулгатай

Тэсрэх бодис болон тэсэлгээний хэрэгслийн агуулах

Уурхай нь ашиглалтын хугацаанд нийт 225 тн тэсрэх бодис хэрэглэнэ. Тэсрэх бодисын жилийн дундаж хэрэглээ 112.5 тн байна. ТБ-ын агуулах нь уурхайн тэсрэх бодисын хэрэглээг бүрэн хангана. ТБ-ыг ашиглах, хадгалах, түгээх, тээвэрлэх ажлыг ТБ-той харьцах норм дүрмийн дагуу явуулна. ТБ-ын агуулахыг аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрмийн

дагуу осол аварггүй зайд байрлуулж харуул хамгаалалтаар хангасан.

Авто зогсоол

Уурхайд дээр байнга ажиллах тоног төхөөрөмж нь уурхайн ачигч машин, уурхайн тээврийн автосамосвал, тогтмол бус байх гадаад тээврийн автосамосвал, уурхайн бусад ажилд суудлын машин, бага оврын ачааны машин, усалгааны машин байна. Эдгээр машинуудад зориулж машины түр зогсоол байгуулах бөгөөд улирлын ажил дуусч уурхай түр консервацид ороход сумын төв рүү нүүж тусгай дулаан гаражд байрлуулахаар төсөлд тусгав. Сумын төвд байрлах машин нь дугуйт ачигч, усалгааны машин байна.

Баяжуулах үйлдвэр

Хуурай аргаар жонш баяжуулах үйлдвэр нь хацарт бутлуур, шигшүүр, гар аргаар ялгах конвейер, жонш ялгах технологийн 3 шугамнаас бүрдэнэ.

2. Төсөл хэрэгжиж буй нутгийн байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга

Уул зүй - Айраг сум нь геоморфлогийн хэв шинжийн хувьд Төв Азийн геоморфологийн их муж, Даланзадгад - Сайншанд, Баяндэлгэрийн дэд мужид хамаарагдана. Ерөнхийдөө нутгийн төв болон зүүн хэсгээр дунд ба шинэ төрмөлийн эриний сул барьцалдсан чулуулаг дээрх гүвээт, тэгш давхаргат тал, ширгэдэг нуурын ёроолын ба хужир марзат хэв шинжтэй. Харин Сайн-Ус багийн зүүн хойд хэсгээр татмын нам дэнжийн хурдаст талтай. Нард багын . нутгаар алаг цоог тархсан цав толгод ширгэдэг нуурын ёроолын ба нуур пролювийн хосолсон хэв шинжтэй.

Тухайн районы уул толгод нь тэгшивтэр бөмбөгөр оройтой, налуу хажуутай, гуу жалгандаа үерийн усаар идэгдсэн, эгц эргэрхэг гуу, хуурай сайруудтай, толгод хоорондын битүү хотгоруудад хур

бороотой үед түр зуурын жижиг нуур цөөрөм үүсдэг.

Гадаргуугийн үнэмлэхүй өндөр нь районы баруун, баруун хойд ба зүүн хойд хэсгээр байрлах уулсын 1394-1617м-ийн хооронд хэлбэлзэх ба уул толгодын орой, өндөрлөгүүд ихэвчлэн бие биетэйгээ зэрэгцэн оршдог. Нам дор газрынх 1200-1300м, харьцангуй өндөр нь 100-200м-ийн хооронд хэлбэлздэг байна.

Ус зүй - Төв азийн гадагш урсгалгүй ай савд багтах ба түр урсгал бүхий гол горхитой мужид ангилагддаг. Нэгж тайлбайд ноогдох голын нийлбэр урт 0,01 км/км², хаврын шар ус, зуны хур борооны усаар тэжээгддэг хэд хэдэн голтой. Улаан нуур, Зүүн улаан нуур, Дөрвөлжин нуур, Гашуун тойром гэх мэт зун хур борооны усаар тэжээгддэг хэд хэдэн нууруудтай. Голын тэжээлийг хувиар илэрхийлбэл газар доорх ус 20%, цасны ус 25%, хур борооны ус 55% байна. Метантай давсархаг ба шорвог, нүүрсхүчлийн хүйтэн рашааны мужид хамаарагддаг.

Сумын төвд цэвэр усны эх үүсвэрийн гүний 4 худаг, 2 усан сан, 225 м³/хоног хүчин чадалтай 1 насос станц, 20 м³/хоног хүчин чадалтай 1 ус зөөлрүүлэх, цэнгэгжүүлэх төхөөрөмж бөгөөд цэвэр усны 2.8 км урт шугам хоолойгоор ус түгээдэг.

Хөрс, түүний бүтэц бүрэлдэхүүн - Хуурай хээрийн ба цөлжүү хээрийн хөрс зонхилсон бөгөөд зарим хэсгээрээ давсархаг, татмын ба сайрын хөрстэй. Хөрсөн бүрхэвчийн бүтцэд уугуул ба чийгт хээрийн хөрс зонхилсон. Нартын хад хавиар ил гарсан хад чулуу бүхий дутуу ба гүйцэд хөгжилтэй хөрстэй.

Нутгийн төв хэсгээр нунтаг карбонат зонхилсон. Нийт нутгаар бүхэлдээ хүчтэй хийсэх аюултай элсэн хөрс, нартны хад хэсгийн багахан газар хүчтэй элэгдсэн гадаргатай.

Ургамал зүй - Ургамал зүйн хувьд тал хээрийн ургамал голлох бөгөөд харгана, бударгана зэрэг бутлаг ургамал, таана, монгол өвс, хиаг, агъ, хялгана, ерхөг, шарилж, дэрс, халгай, зэгс зэрэг нэг ба олон наст ургамал тус тус зонхилон ургана. Ботаник газарзүйн мужлалаар айраг сум нь Евро Азийн хээрийн их муж дагуур, Монголын хээрийн мужид хамаарагддаг. Говийн умард Монголын хэв шинж зонхилдог.

Байгалийн мужлалаар говийн бүсэд багтдаг боловч нутгийн баруун хойт хэсэг нь хээр талын бүсэд хамаарна. Говь хээр хосолсон энэ нутагт таана, хөмүүл, хайлас, цагаан бургас, алтан харгана, лидэр, алтан үндэс, монгол буйлс, морин зээргэнэ, цайны бут, зээрийн ундаа, чихэр өвс, мангир зэрэг 120 гаруй нэр төрлийн эмийн болон эмийн бус ургамал ургадаг ба эмэнд ордог 10 гаруй төрлийн чулуу бий.

Ан амьтан - Амьтны аймгийн хувьд ургамлын бүрхэвч сайтай учир зэрлэг амьтны тархалт нилээд их байдаг. Амьтны төрөл зүйлээр баян бөгөөд тэдгээрээс цагаан зээр, сохор номин, алаг даага, харх, тарвага, зурам, туулай, чоно, үнэг, хярс, өмхий хүрэн, зараа, могой зэрэг олон төрлийн амьтад амьдардаг. Харин жигүүртэн шувуудаас тогоруу, бүргэд, элээ, ятуу,

бор шувууд, хэрээ зэрэг байдаг. Мөн зээр, туулай, тарвага, бозлог, үлийн цагаан оготно зэрэг өвсөн тэжээлтэн, могой хонин ба могой гүрвэл, мэлхий, царцаа, голио зэрэг нисдэг ба мөлхөгчид элбэгтэй.

Хавар намартаа хачиг, хувалз ихээхэн тархдаг нутаг юм. Харин жигүүртний аймаг олон төрөл зүйлтэй, тэдгээр нь тархалт ихтэй. Тус нутагт тас, бүргэд, хэрээ, элээ, харцага шонхор, сар зэрэг махчин, тагтаа, чогчого, бялзуухай мэтийн Монгол оронд байдаг бүхий л шувууд тохиолдоно.

Цаг агаар - Судалгааны бүс нутагт жилийн дөрвөн улирал бүхий эх газрын эрс тэс уур амьсгал зонхилдог бөгөөд агаарын чийгшил багатай хуурайвтар, хур тунадасны хуваарилалт бага, агаарын температурын улирал, сар, хоногийн хэлбэлзэл их байдаг.

Хамгийн хүйтэн сар нь 1-р сар бөгөөд сарын дундаж температур нь -18°C , хамгийн халуун сар нь 7-р сар ба сарын дундаж температур нь $+20,2^{\circ}\text{C}$ байдаг. Жилийн дундаж температур нь 3°C . $+30^{\circ}\text{C}$ ба түүнээс дээш температуртай өдрийн тоо дунджаар 30 байхад -30°C ба түүнээс доош температуртай өдрийн тоо дунджаар 20 байна. Агаарын температур хоногийн дунджаар $+10^{\circ}$ ба түүнээс дээш байх өдрийн тоо 140 байгаа нь Монгол улсын нийт дундажтай харьцуулахад өндөр байгаа нь ажиглагдсан бөгөөд агаарын дундаж температур 1985 оны агаарын температураас 54% нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.

Хур тунадасны жилийн дундаж хэмжээ 150 мм үүнээс дулаан улирлын хур тунадасны дундаж хэмжээ 200 мм бөгөөд 5мм ба түүнээс илүү хур тунадастай өдөр 10 байна. Харин хүйтэн улирлын хур тунадасны дундаж хэмжээ 15 мм, цас орсон өдөр 20 байна. Нутгийн хэмжээнд тогтвортой цасан бүрхүүл үүсэх хугацаа нь 12 сарын 1-10 хооронд, цасан бүрхүүл үүсэх дундаж хамгийн их зузаан нь 7,5 см байх бөгөөд энэ үеэр тогтвортой цасан бүрхүүлийн хугацаа олон жилийн дунджаар 75 өдөр үргэлжилнэ.

Айраг суманд хамгийн ойр орших нарны цацрагын цаг уурын станц Сайншанд суманд байрладаг. Нарны нийлбэр цацрагын дундаж 1500 квт.цаг/м^2 буюу нэг жилд нар гийгүүлэх хугацаа 3100 цаг байдаг. Далайн төвшнөөс дээш 1500 м дэх агаарын жилийн дундаж даралт нь 846 гПа байна. Харин агаарын 1 дүгээр сарын дундаж даралт 848 гПа бол агаарын 7 дугаар сарын дундаж даралт 845 гПа ажээ.

Жилд дунджаар 15 м/с ба түүнээс хүчтэй салхитай өдөр 25, шороон шуургатай өдөр 20, цасан шуургатай өдөр 7, явган шуургатай өдөр 8 байна. Зураг төсөл, барилгын ажилд зориулсан салхины хурдын тооцооны үзүүлэлтээр газрын гадаргаас 10 м өндөрт салхины хурдны шахах хүч 45 кг/м^2 байна.

Жилийн агаарын харьцангуй чийгийн дундаж 40%, 125 өдөр харьцангуй чийгшил 30%-аас бага байна. Агаарын харьцангуй чийгшил I сард 65%, IV сард 40%, VII сард 58%, X сард 48%, агаарын харьцангуй чийг 30% ба түүнээс бага байх өдөр 10-20 байна. Нийт нутгаар жилийн дундаж ууршилт 10-20 см бол ууршицын хэмжээ 80 см буюу түүнээс их байна.

Дэд бүтэц - Орд орчимтой ойрхон төв суурин газар нь бол Айраг сумын төв байдаг. Энд эмнэлэг, сургууль, шуудан холбоо, дэлгүүр бусад үйлчилгээний газруудтай. Мөн Харилцаа холбооны хувьд Moйlсot, иш1e1, 8кyTe1, O-гoй1e зэрэг бүх үүрэн холбооны операторуудын сүлжээ маш сайн хөгжсөн байдаг.

Төмөр замын өртөөний хувьд Хар-Айргийн өртөөтэй ойрхон орд байрлана. Жилийн аль ч улиралд ердийн шороон зам болон засмал замаар саадгүй зорчих боломжтой.

3. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилтууд

Төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилтуудыг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний үр дүнгүүд болон Байгаль орчин, Аялал жуулчлалын яамны уг төсөлд хийсэн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтэд заасан шаардлагууд дээр үндэслэн тодорхойлсон. Мөн 2012 оны 5 дугаар сард УИХ-аар хэлэлцэн баталсан байгаль орчны багц хуулиуд Тухайлбал, Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай, Усны тухай, Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай, Хөрс хамгаалах, Цөлжилтөөс сэргийлэх тухай, Ургамал хамгааллын тухай, Амьтны тухай, Агаарын тухай, Хог хаягдлын тухай, Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай зэрэг хуулиуд түүнтэй холбогдох бусад хуулиудад орсон өөрчлөлтүүд ялангуяа аж ахуйн нэгжийн байгаль хамгаалах талаар хүлээх үүргүүдийг тусгасан болно.

Хайлуур жоншны ордыг ил аргаар ашиглах төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд 5 жилийн хугацаанд урьдчилсан байдлаар **191258.3** мян.төгрөг /үүнээс нөхөн сэргээлт, хаалт, хяналт мониторингийн зардалд **49029.1** мян.төг/ зарцуулахаар тусгасан. “Айваору” ХХК нь нарийвчилсан үнэлгээ батлагдсанаас хойш олборлолтын үйл ажиллагаа явуулаагүй бөгөөд энэ жил анх олборлолт явуулах гэж байна.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж ажилласнаар уурхайн олборлолтын үед гарч болзошгүй сөрөг үр дагавраас урьдчилан сэргийлэх, нэгэнт бий болсон сөрөг үр дагаврыг бага гэлтгүй тухай бүр нь нөхөн сэргээх замаар төслийг байгаль орчинд ээлтэйгээр хэрэгжүүлэх бололцоотой юм.

БОМТ-г хэрэгжүүлснээр дараах зорилтууд хангагдана. Үүнд:

- Монгол улсын БОАЖЯ-наас тавьж буй байгаль орчныг нөхөн сэргээх болон сөрөг нөлөөллийг бууруулах талаар тавьж буй шаардлагыг аль болохоор хангасан байх;
- Төслийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны шат дамжлага бүрт технологийн журам зааврыг байгаль хамгаалах хууль тогтоомжийн холбогдох зүйл заалт, стандарт шаардлагад нийцүүлэх;
- Байгаль орчны менежментийн талаар БОНБНҮ-ээр дэвшүүлсэн зорилго зорилтыг хэрэгжүүлэх зөвлөмжийг биелүүлэх;
- Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх болон байгаль орчны сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний талаар төслийн холбогдох ажилтнуудад зориулан товч, тодорхой зааварчилгаа өгөх;
- Байгаль орчны менежментийн арга хэмжээ, үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан ажиллагсдын үүрэг хариуцлагыг тогтоосон, удирдлагын шатлалын дараалал бий болгох;
- Төсөл хэрэгжүүлэгч буюу гэрээт гүйцэтгэгч бүр байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой үүрэг хариуцлагаа мэдсэн байх ба үүргээ биелүүлэхэд шаардлагатай ур чадвар, бэлтгэл сургалт, мэргэжилтэй байх;
- Байгаль орчинд гарч болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, эрсдлийг аль болохоор бууруулж, байгаль орчныг хамгаалж байгаль орчны тухайн төлөв байдлыг хэвийн хадгалах зорилтыг хангах үүднээс үүнд хамаарах тодорхой тогтолцоо, дэг журам, ажлын зааварчилгааг тодорхойлох;
- Тухайн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан ажлыг төлөвлөж

явуулахад лавлах баримт бичиг болох;

Төслийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг менежментийн төлөвлөгөөний зорилтуудтай нийцүүлэн явуулахын тулд байгаль орчны параметрууд тус бүрд сөрөг нөлөөллийг бууруулахаар төлөвлөгөөт ажил, төслийн ойр орчмын байгалийг хамгаалах талаар гүйцэтгэх ажлуудыг уг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд тусгасан болно.

Иймд менежментийн төлөвлөгөө нь энэ төслийн салшгүй нэг хэсэг төдийгүй түүнийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчныг хамгаалах талаар баримтлах бодлогын үндсэн чиглэл нь болж өгнө.

Төслийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөө

Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 31 дүгээр зүйл болон 2012 онд шинэчлэн батлагдсан Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуульд (Төрийн мэдээлэл, 2012 оны 22 дугаар) аливаа төслийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний бүрдэл хэсэг болох байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг багасгах, арилгах арга хэмжээ, дүйцүүлэн хамгаалал хийх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан байхаар заасан байна. Иймд дээрх хуулийн шаардлагын дагуу, төслийн үйл ажиллагаанаас тухайн нутаг дэвсгэрийн байгаль орчинд үзүүлэх гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах арга хэмжээ, шаардагдах хөрөнгө зардлыг хамт тодорхойлж, баримтлах хууль, дүрэм журам, стандартуудыг хамтатган байгаль хамгаалах төлөвлөгөөг боловсруулсан.

Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг төслийн хүчин чадлыг өргөтгөх, өөрчлөх бүрд нэмэлт хийж байх шаардлагатай. Мөн үүнээс гадна, БОМТ-ний хэрэгжилтийн тайланг заасан хугацаанд гаргаж төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн захиргаа, ойр орчмын нутаг дэвсгэр дэх иргэдэд танилцуулах тэдний саналыг нэгтгэн тусгах ажлыг зохион байгуулах, оролцогч болон сонирхогч талуудад мэдээллийг ил тод байлгах арга хэмжээг авсан байх шаардлагатай.

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

4. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/				Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
				Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1. Агаарын чанар									
1	Уурхайн барилга байгууламж, олборлолт	Уурхайн дотоод тээврийн замаас тоосжилт үүсэхээс сэргийлэн тоос дарагч бодис цацах	Уурхайн дотоод тээврийн зам		1000.0	Жилд 1 удаа	1000.0	2026	Замын тэмдэг, техникийн ерөнхий шаардлага ММ5 4597:2003 Агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэмжээ, техникийн ерөнхий шаардлага М\8 5885:2008
2	Тээвэрлэлт, хүнд даацын машин механизмын нөлөөгөөр тоосжилт үүсэх	Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнд хурдны хязгаарлалтыг 40-50 км/цаг, уурхайн дотоод зам талбайд 20 км/цаг-аар мөрдүүлэн ажиллах, хурдны хязгаарлалтыг заасан тэмдэг, тэмдэглэгээг байршуулах (Замын тэмдэг тэмдэглэгээний компаниуд: Мастер роад ХХК - 99993911, Хөхмөнх Сервис ХХК 21-253575, Монгол сутай интернэшл 99168467, 88002257)	Уурхайн дотоод болон гадаад тээврийн зам		50.0	20ш	1000.0	2026	Бензин хөдөлгүүрт М\8 5013:2003 Дизель хөдөлгүүрт М\8 5014:2003 Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хуулийн 5-р зүйлийн 5 дахь заалт, 7-р зүйл
3	Машин механизмаас гарах хорт хий (нүүрсхүчлийн хий, бензоприн,	Ашиглагдаж буй тээврийн хэрэгслээс ялгарах хорт хийг стандартын түвшинд байлгах, стандартаас давсан тохиолдолд агаарын бохирдлын төлбөрийн	Уурхайд ашиглах тээврийн хэрэгслүүд		--	--	--	2026	

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

	нүүрсустөрөгч) агаарын чанарт сөргөөр нөлөөлөх	тухай хуулийн дагуу уурхайд ашиглагдаж байгаа тээврийн хэрэгслийн төлбөрийг төлөх							
2. Гадаргын ба газрын доорх усны нөөц									
4	Усны нөөц багасах, бохирдох	Усны эх үүсвэрийг тоолууржуулах,	Усны эх үүсвэр		250.0	1	250.0	2026	Усны тухай хуулийн 28-р зүйл
5		Уурхайн орчимд орших булаг шанд, гол горхины эх ундрагыг хамгаалах, хашаа хайс хийх / Хамгаалалтын бүсийг хийхдээ мал ундаалах эх үүсвэрийг гаргаж өгөх /эрүүл ахуйн бүс энгийн 200 м, онцгой бүс 50 м/			1000.0	1	1000.0	2026	Эрүүл ахуйн тухай хууль 4- р зүйл, Ундны ус, эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ ^N80900:2018 Усны тухай хууль 30- р зүйл 6 заалт
3. Хөрсөн бүрхэвч									
7	Уурхайн үйл ажиллагааны явцад хөрсний элэгдэл эвдрэл нэмэгдэх,	Уурхайн олборлолтоос үүдэн ойролцоох орчин доройтохоос сэргийлж төслийн талбайг хашиж хамгаалах, суваг шуудуу татах	Төслийн талбай		--	--	--	2026	Газрын хэвлийн тухай хууль 32-р зүйлийн 8 дахь заалт

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

8	доройтох, талхлагдах	Төслийн объектууд хоорондын явган хүний замыг засаж сайжруулах	Зам талбай		Олборлолтоос гарах хайрга чулууг ашиглах			2026	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль 25-р зүйлийн 1.2 дахь заалт
9		Авто тээврийн хэрэгслийн сул хөдөлгөөнийг хязгаарлах, тогтсон маршрутын дагуу явуулах үүнд ИТА-ын зүгээс хяналт тавьж ажиллах	Уурхайн дотоод болон гадаад тээврийн зам		--	--	--	2026	Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль 7-р зүйлийн 2.5 дахь заалт
10	Уурхайн үйл ажиллагааны улмаас газрын гадарга, хөрсөн бүрхэвч доройтох, эвдрэлд өртөх	Уурхайн олборлолт, хөрсний гадаад овоолго, барилга байгууламжид өртөх талбайн үржил шимт хөрсийг зонхилох салхины чиглэлийн дагуу өндөр нь 5 м-ээс илүүгүй овоолж, өнгөн хэсгийг ургамалжуулах	Төслийн талбай		--	--	--	2026	Газар шорооны ажлын үед үржил, шимт хөрс хуулалт, хадгалалт МЖ 5916:2008
11	Хог хаягдал болон техникийн шатах, тослох материалаар хөрсөн бүрхэвч бохирдох	Машин техникийн засвар үйлчилгээг ГЭЗҮ-д заасан цэгт байгуулах, засвар хийгдэх талбай болон авто зогсоолыг хатуу хучилттай болгох Нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах технологийн горимыг мөрдөн ажиллах, нефт нефтийн бүтээгдэхүүн асгарсан тохиолдолд саармагжуулах	Засварын газар, авто зогсоол		--	--	--	2026	Хөрс бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ МИ8 5850:2008

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

		хэрэгслийг байршуулах, бүрэн бүтэн байдлыг хянах							
12		Хог хаягдлын цэгийг төвлөрсөн нэг цэгт байгуулж, Хог хаягдал ачиж тээвэрлэх гэрээ байгуулан, гэрээний дагуу сар тутамд зөвшөөрөгдсөн хогийн цэгт хаях	Төслийн талбай		100.0	Сар бүр	300.0	2026	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10-р зүйлийн 2.3 дахь заалт, 10-р зүйлийн 2.7 дахь заалт, 17-р зүйлийн 4.1 дахь заалт, Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль 7-р зүйлийн 2.1 дахь заалт
4. Газрын хэвлий									
13	Уурхай, овоолго болон уурхайн үйл ажиллагаанаас	Төсөл хэрэгжүүлэгч нь батлагдсан зураг төсөл, уулын ажлын төлөвлөгөө, техник ашиглалтын журмын дагуу газрын хэвлийг ашиглах	Төслийн хүрээнд		--	--	--	2026	Газрын хэвлийн тухай хууль 31-р зүйлийн 1 дэх заалт
14	газрын хэлбэр, төрхөд өөрчлөлт орох	Газрын хэвлийг ашиглах аюулгүй ажиллагааны дүрэм, хэм хэмжээний биелэлтийг хангах үүнд ИТА-д хяналт тавих, хариуцан ажиллах	Төслийн хүрээнд		--	--	--	2026	Газрын хэвлийн тухай хууль 32-р зүйлийн 8 дахь заалт
5. Ургамлан нөмрөг									

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

15	Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлан нөмрөгт сөргөөр нөлөөлөх	Төсөл хэрэгжих орчны үндсэн ургамалжилт, нэн ховор болон ховор ургамлыг танин мэдэх, тэдгээрийн ач холбогдлыг уурхайн ажилчид болон нутгийн иргэдэд таниулах үүднээс ургамлын судалгааг мэргэжлийн шинжээчээр хийлгэх	Төслийн хүрээнд		500.0	1	500.0	2026	Байгалийн ургамлын тухай хууль 7 дугаар зүйлийн 1 дэх заалт,
16		Судалгаагаар тогтоосон ургамлуудаар мэдээллийн сан үүсгэн, ургамлыг таних, түүний ач холбогдол бүхий зураг тайлбартай мэдээллийн самбар хийж байршуулах	Төслийн хүрээнд		500.0	1	500.0	2026	Байгалийн ургамлын тухай хууль 7 дугаар зүйл
17	Уурхайн автомашины хөдөлгөөн, тээвэрлэлтээс ургамлан нөмрөг талхлагдах	Төслийн эдэлбэр газраас бусад талбайн ургамлыг хамгаалах зорилгоор ажилчид болон машин техникийн хөдөлгөөнийг тогтсон маршрутын дагуу явуулах, хамгаалалтын зурвас тогтоох	Төслийн талбай		--	--	--	2026	Газрын тухай хууль 50-р зүйлийн 1.4 дэх заалт
6. Амьтны аймаг									
18	Амьтдын амьдрах орчин доройтох, хязгаарлагдах	Уурхайн олборлолт явуулах үед үүсэх карьер ухаш зэрэгт хаалт хашлага хийж мал амьтан унаж үрэгдэхээс сэргийлэх хашаа хаалт хийх	Төслийн талбай		1000.0	1	1000.0	2026	Амьтны тухай хууль 6-р зүйлийн 1.7 дахь заалт

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

19	Амьтдын тархалт, нүүдэллэх хөдөлгөөний замд саад учруулахгүй байх, урьдчилан сэргийлэх талаар мэдээлэл өгөх, тэмдэг тэмдэглэгээ байршуулах	Төслийн хүрээнд		100.0	5	500.0	2026	Амьтны тухай хууль 6-р зүйлийн 1.2 дахь заалт
20	Орон нутгийн болон аймгийн байгаль орчны газрын хэрэгжүүлж буй амьтан хамгаалах арга хэмжээнд оролцож хамтран ажиллах	Төслийн хүрээнд		--	--	--	2026	
21	Хууль бусаар амьтан агнах, ургамал түүх, тэдгээрийн гаралтай түүхий эдийг тээвэрлэх, ашиглахыг хориглох арга хэмжээн дээр хяналт тавих	Төслийн хүрээнд		--	--	--	2026	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль 19-р зүйлийн 2.1 дэх заалт
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний нийт зардал						6050.0		

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

5. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/				Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
			Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1	Техникийн нөхөн сэргээлт	2026 оны олборлолтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд техникийн нөхөн сэргээлт хийхгүйгээр төлөвлөгдсөн.	га		0	0	2026	Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал Ашигт малтмалын ордыг ил уурхайгаар ашиглах явцад үүсэх газрын хэвлийг нөхөн сэргээж ургамалжуулах заавар МХ8 4916:2000 Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрсийг хуулах МХ8 4917:2000
2	Биологийн нөхөн сэргээлт	2026 оны олборлолтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд биологийн нөхөн сэргээлт хийхгүйгээр төлөвлөгдсөн.	га		0	0	2026	Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт МН8 5914:2008 Газар шорооны ажлын үед шимт хөрс хуулалт, хадгалалт МИ8 5916:2008
3	Хаалт, хяналт мониторинг	2026 оны олборлолтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх боломжгүйгээр төлөвлөгдсөн. Учир нь хөрс хуулалт хийгдэн олборлогдож эхлээд нөхөн сэргээлт гүйцэтгэх боломжгүйгээр хөрс хуулалт үргэлжлэх юм.				0	2026	Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэн эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээх техникийн ерөнхий шаардлага МИ8 5917:2008 Эвдэрсэн газрын хажуугийн налуу техникийн шаардлага МЫ8 4920:2000 Эвдэрсэн газарт нөхөн сэргээлт хийхэд тавигдах ерөнхий шаардлага МЫ8 0017-5-1-19-92 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах техникийн шаардлага МИ8 4918:2000

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

							Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс техникийн шаардлага МН8 4919:2000 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах МК8 5918:2008
Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний нийт зардал						0	

6. Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/			Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
				Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1	Биологийн олон янз байдлын суурь судалгаа хийх, хамгаалах арга хэмжээ авах	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах ажлыг хийх газарт хэмжилтийн ажил хийлгэх	Төслийн хүрээнд	2000.0	1	2000.0	2026	Дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөх хэрэгжүүлэх гарын авлага
2		Дүйцүүлэн хамгаалал хийх талбайд биологийн олон янз байдлын суурь судалгаа хийх , хамгааллын арга хэмжээний төлөвлөгөө боловсруулах, хэрэгжүүлэх	Төслийн хүрээнд	5000.0	0	0	2026 2026 онд хийгдэнэ	БОНБНУ-ий тухай хуулийн 3.1.11, 8.4.6, 9.6 зүйл, Засгийн газрын 2013 оны 11 дүгээр сарын 16-ны өдрийн 374 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралт БОНХ-ийн сайдын 2014 оны 04 дүгээр
3		Төслийн талбайн ойр орчмын амьтад ундаалдаг усны эх үүсвэрийг тогтоон, арчлан хамгаалах арга хэмжээ авах /Жилд 2 булаг шандыг тохижуулж арчлан хамгаалах/	Төслийн хүрээнд	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний Гадаргын ба газрын доорх усны нөөц хэсэгт тусгагдсан.				сарын 10-ны өдрийн А-117 дугаар тушаалаар батлагдсан БОНБНУ-ний аргачлалын 3.3.6

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

4	Биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах талбай бүр дээр хэсэг хугацааны дараа биологийн төрөл зүйлд гарч буй өөрчлөлтийг бүртгэх. Мониторингийн ажлын хүрээнд хэсэг хугацааны дараа ургамал, амьтны аймагт гарч буй өөрчлөлтийг бүртгэх, биологийн төрөл зүйлийг дүйцүүлэн хамгаалахад тавьсан зорилтуудыг хангахад үр дүнг шалгуур үзүүлэлтүүдтэй харьцуулж ямар ахицтай хэрэгжсэнийг тодорхойлох	Төслийн хүрээнд	--	--	--	2026	
5	Их нарт байгалийн нөөц газрын хамгаалалтын захиргаатай хамтран цаг агаар хүндэрсэн үед ан амьтдад биотехникийн арга хэмжээ авах	Төслийн хүрээнд	1000.0	1	1000.0	2026	
Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний нийт зардал					3000.0		

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

7. Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх иргэд	Нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/			Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
				Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1	Төслийн кадастрын зураг болон хээрийн судалгааны явцад төслийн талбайд айл өрх, үйл ажиллагаа эрхлэгч аж ахуйн нэгж байхгүй байна. Иймээс “Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г тусгайлан боловсруулах шаардлагагүй болно.	--	--	--	--	--	2026	Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх аргачлал 4.3.5
Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөөний нийт зардал							--	

8. Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/			Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
				Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1. Археологийн дурсгал								Байгаль орчныг
1	“Айваору” ХХК нь 2019 оны 08 дугаар сарын 05-ны өдрөөс 2019 оны 08 дугаар сарын 19-ны өдөр хүртэлх хугацаанд төслийн талбайгаас хайгуул судалгаагаар илэрсэн 4 булшинд археологийн авран хамгаалах малтлага судалгааны ажлыг гүйцэтгүүлсэн. Булшууд нь хээрийн бүсийн дэл байдлаар сунаж тогтсон сэрвэн хадтай намхан толгодын өвөрт хэсэг бүлгээрээ бус зөвхөн ганц нэгээрээ байрлана. Эдгээр булшийг малтан шинжлэх явцад дундад зууны Монголчуудын үйлдсэн булшны газрын байршил, чулуун дараасны хэмжээ, голдоо чулуугүй гархин хэлбэртэй байгаагаараа ижил боловч оршуулга үйлдсэн болон эд өлгийн зүйл тавьсан ул мөр байхгүй “хоосон булш” буюу “хуурмаг булш” болох нь тодорхойлогдсон. Төслийн талбайд өрөмдлөг хийх, хөрс хуулах ашиглалтын бусад үйл ажиллагаа явуулах тохиолдолд илэрсэн дурсгалуудыг хадгалж хамгаалах, сэргээн засварлах, дурсгалуудыг малтан судлуулж талбайг чөлөөлүүлэх, түүх соёлын дурсгалт газруудад ажиглалт мониторинг хийх, газар хөндөх ажилд авран хамгаалах арга хэмжээ зохион байгуулах шаардлагатай.							хамгаалах тухай хууль 31-р зүйл,

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2. Палеонтологийн дурсгал			Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль
2	Төслийн хамрах хүрээнд түүх соёлын дурсгалт зүйл одоогоор бүртгэгдээгүй байна. Иймээс “Түүх, соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө”- г тусгайлан боловсруулах шаардлагагүй. Хэрэв цаашид төслийн хэрэгжилтийн явцад төслийн талбай болон түүний нөлөөллийн бүсэд ямар нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палеонтологийн олдвор, ямарваа нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл олдох үед холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу засаг захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллага болох ШУА, Палеонтологийн хүрээлэн 70118283, Түүх угсаатны зүйн хүрээлэн 11-458305-д нэн даруй мэдэгдэж арга хэмжээ авах шаардлагатай.		27 зүйлийн 8,9,10 дэх заалт
Түүх, соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөөний нийт зардал			--

9. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул, осол,сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/			Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
				Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1. Гэнэтийн осол аваар								
1	Ажлын байранд гарч болзошгүй гэнэтийн осол аваар	Ажилчдын амь насанд учруулж болох осол эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, бүх ажилчдыг хамгаалалтын хувцас хэрэгслэлээр бүрэн хангах	Бүх ажилчид	5000.0	1	5000.0	2026	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, хамгаалалтын хувцас- ерөнхий шаардлага МН8 180
2		ХАБЭА-н дүрэм, замын хөдөлгөөний дүрэм, галын аюулаасхамгаалах, төлөвлөгөөг ажилчдад танилцуулж, ажил эхлэхээс өмнө аюулгүй ажлын зааварчилгаатай танилцуулах	Бүх ажилчид	--	--	--	2026	13688:200 *

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

3	Ажилчин бүр ажил эхлэхийн өмнө ажлын байр, машин, тоног төхөөрөмжийн аюулгүй байдал, ажилд хэрэглэгдэх багаж хэрэгсэл, дохиолол, холбоо, гэрэлтүүлэг, хамгаалах хэрэгсэл тоноглолын гэмтэлтэй эсэхийг шалгах	Бүх ажилчид	--	--	--	2026
4	Эмнэлгийн анхан шатны тусламжын хайрцагт байх эм, хэрэгсэл материалуудаар хангах	Төслийн хүрээнд	500.0	1	500.0	2026
5	Бүх барилга байгууламжийн доторх цахилгаан тоног төхөөрөмж, гэрэлтүүлгийн угсралт монтажийг шаардагдах стандартын дагуу хийж, тогтмол үзлэг шалгалт хийх	Төслийн хүрээнд	--	--	--	2026

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

2.Байгалийн гамшигт үзэгдэл								
6	Хээрийн болон объектын гал түймэр	Хээрийн болон объектийн гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлж сургалт зохион байгуулах, галаас хамгаалсан зурвас татах, болзошгүй аюул осол тохиолдоход гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийг бэлэн байлгах. Үүнд: Хүрз, Галын дэгээ, Хөрөө, Сүх, Царил, Хувин, Жоотуу, Элстэй сав (хайрцаг), Устай сав (торх), Эсгий болон галд тэсвэртэй бүтээлэг, Төрөл бүрийн гал унтраагуур, Агаар дахь тэсрэх болон галын аюултай хольцыг саармагжуулах бодис бүхий хэрэгсэл, Бусад саармагжуулагч бодис, усан сан, ус сорох, шахах хөөрөг, галын хоолой, хошуу г.м.)	Төслийн хүрээнд	1000.0	1	0.0	2026 Шаардлагатай хэрэгслэлүүд авсан бэлэн байгаа	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

7	Үер усны аюул	Гэнэтийн үер усны аюулаас урьдчилан сэргийлэн үерийн далан хийж суваг шуудуу татах	Төслийн хүрээнд	1000.0	1	1000.0	2026
8	Аянга цахилгаан	Аянга зайлуулагчийг ШТС болон ЦС-ын байгууламжын ойролцоох өндөрлөг газарт сурилуулах, цахилгаан гүйдэл бүхий тоноглолуудыг стандартын дагуу газардуулсан байх, холбогдох байгууллагаар ажлын байрны галын аюулгүй байдлын дүгнэлтийг гаргуулах	Төслийн хүрээнд	--	--	--	2026
Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал						6500.0	

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

10. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/			Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
				Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал		
1. Ахуйн хог хаягдал								
1	Цаасны хаягдал	Оффисоос гарч буй цаасны хаягдлыг (бүх төрлийн цаасан хайрцаг, нороогүй шохойгүй хоол хүнсний бохирдолгүй байх) зориулалтын хогны уутанд ангилан хаях	Уурхайн оффис	--	--	--	2026	Хог хаягдлын тухай хууль 10 зүйл
2	Хүнсний хаягдал	Уурхайн кемп гал тогооноос үүсч буй хүнсний хог хаягдлыг ангилан ялгах	Уурхайн гал тогоо	--	--	--	2026	
3	Хуванцар хаягдал	Уурхайн кемпээс үүсэж болох хуванцар сав баглаа боодлыг (цэвэр ус, ундаа, хоолны хуванцар сав ундааны лааз, тугалган сав гэх мэт) савыг суллан зориулалтын газарт цуглуулж эргүүлэн ашиглах шаардлагатай газарт нь өгөх	Уурхайн кемп	--	--	--	2026	
4	Бусад	Хатуу хог хаягдлыг хөрсөнд элдэв шингэн нэвчиж бохирдуулахааргүй, салхинд хийсч орчныг бохирдуулахааргүй тусгайлсан төмөр торон хашлагад байршуулах, хатуу хаягдал цуглуулах байгууламж хийх	Төслийн талбайн орчим	21000.0	1	1000.0	2026	
5		Хөрсний бохирдол үүсэхээс сэргийлж хогийн сав байршуулах (ажилчдын байрны ойролцоо болон дотор орчинд)	Төслийн талбайн орчим	50.0	20	1000.0	2026	

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

6		Дахин боловсруулагдахгүй бусад хаягдлыг (хоолны хаягдал, норсон, дахин ашиглах боломжгүй хаягдал, 00-н цаас) зориулалтын хогийн цэгт хаях	Төслийн талбайн орчим	--	--	--	2026	
2. Үйлдвэрийн хог хаягдал								
7	Төмрийн хаягдал	Төмрийн хаягдлыг хоёрдогч түүхий эд авах цэгт нийлүүлэх	Төслийн талбайн орчим	--	--	--	2026	Хог хаягдлын тухай хууль 10-р зүйл
8	Модны хаягдал	Модны хаягдлыг ахуйн түлшинд хэрэглэх	Төслийн талбайн орчим	--	--	--	2026	
3. Аюултай хог хаягдал								
9	Аюултай хог хаягдал	Уурхайн үйл ажиллагааны явцад гарсан хоёрдогч түүхий эдийн хог хаягдлыг ангилан ялган тусгай цэгт цуглуулж, төвлөрсөн цэгт тушаах, ШТМ-ын хаягдлыг хуримтлуулан хаягдал авах газарт (Алтан оршихуй ХХК, 99104569) хүргүүлэх, гэрээ хийн хамтран ажиллах	Төслийн талбайн орчим	--	--	--	2026	Хог хаягдлын тухай хууль 5-р бүлэг
10		Аюултай хог хаягдал асгарч алдагдсан үед ашиглах материал, хувийн хамгаалах хэрэгслийг (гутал, химийн бодист тэсвэртэй хамгаалалтын хувцас, малгай, нүдний шил, бээлий, нүүрний баг, амьсгал хамгаалах баг) шаардлагатай газар байрлуулж, ашиглалтын бэлэн байдлыг хангах	Төслийн талбайн орчим	1000.0	1	1000.0	2026	

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1” НЭРТЭЙ
ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

11	Бусад	Ахуйн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт цуглуулан тээвэрлэхдээ сумын захиргаатай гэрээ байгуулж ажиллах	Төслийн талбайн орчим	80.0	Сар бүр Энэ жил нийт 3 сар ажиллана	240.0	2026	
12		Хог хаягдлын цэгийг тогтмол ариутгаж байх	Төслийн талбайн орчим	40.0	Сар бүр Энэ жилд нийт 3 сар ажиллана гэж тооцвол	120.0	2026	
13		Нийтийн цэвэрлэгээг 14 хоногт 1 удаа зохион байгуулах	Төслийн талбайн орчим	--	--	--	2026	
Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал						3360.0		

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1
НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

11. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

1. Орчны агаар-хот суурин орчин									
№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд		Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Шаардагдах хөрөнгө /мян.төг/			Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
					Нэгжийн зардал	Давтамжийн тоо	Нийт зардал		
1. Агаар орчин									
1	Агаар орчны шинжилгээг мэргэжлийн байгууллага шинжээчээр хийлгэх		Төслийн талбай	Улиралд 1 удаа /2 цэгээс нөлөөллийн бүс болон нөлөөллөөс гаднах талбайд	800.0	1 удаа	800.0	Мэргэжлийн экспертийн нэг удаагийн судалгаа хийх хөлс 800.0*1 жил=800.0	Агаарын чанар-хот суурин газрын гадаад орчны агаарт байх бохирдуулах бодисын хүлцэх хэм хэмжээ М/8 6063:2010 Агаарын чанар техникийн ерөнхий шаардлага МИ8 4585:2016
2	Гадаад болон дотоод орчны дуу чимээний түвшин Тоосжилт (PM2.5, PM10) Агаар бохирдуулагч бодисын хэм хэмжээ CO, 8O ₂ , N0 ₂		Уурхайн карьер, тээврийн зам, ажилчдын тосгон	(PM2.5, PM10) жилд 2 удаа, CO, 8O ₂ , N0 ₂ өдөр бүр	480.0	Жилд 1 удаа	480.0	PM2.5, PM10 тоосонцорыг жилд 2 удаа буюу хавар намар хэмжилт хийх, CO, 8O ₂ , N0 ₂ бодисуудыг өөрсдийн агаарын хэмжилтийн багажаар өдөр бүр хэмжилт хийх	
2. Хөрсөн бүрхэвч									
3	Хөрсний хими физикийн шинж чанар	Хөрсний төлөв байдал, хөрсний үе давхаргын	Шимт хөрсний овоолго,	Хээрийн судалгааны үед хэмжилтээр	1 жилд	Жилд 2 удаа			Хөрсний ариун цэврийн байдлын үзүүлэлтийн нэр төрөл М/№ 3985-87

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1 НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

		зузаан (см), элэгдэл, эвдрэлийн нөхцөл	ажилчдын тосгон машин, техникийн зогсоол, баяжуулах үйлдвэрийн н ойролцоо	тодорхойло х					
		Ялзмаг %, рН, СаСО ₃ , ЕС _{2.5} , Хөдөлгөөнт фосфор, кали, Механик бүрэлдэхүүн, Эзэлхүүн жин		Жилд 2 удаа	1 жилд	Жилд 1 удаа	320.0	8*2*20.0 =320.0*1жил=320.0 Энэ жилд 2удаа намар Нийт 4 цэгээс 8 дээж авна	Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтийг тодорхойлох МЫ8 3310- 91 Дээж авах, савлах, тээвэрлэх, хадгалах журам МК8 2305-94 Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ МК8 5850:2019
4		Хүнд металлийн шинжилгээ ICP-28		Жилд 2 удаа	1 жилд	Жилд 1 удаа	500.0	8*2*33.6=537.6*1жил =500 Энэ жилд 2удаа намар Нийт 4 цэгээс 8 дээж авна	
3. Усан орчин									
5	Усан дахь эрдэс бодисууд, химийн найрлага (Анионууд: Cl ⁻ , 8O ₄ ⁻ , N0 ₂ ⁻ , N0 ₃ ⁻ , CO ₃ ⁻ , НСO ₃ ⁻ Катионууд: \;г-К-. Са ⁺⁺ , Мд ⁺⁺ , N114 + Ge ⁺⁺ , Ge ⁺⁺⁺ , рН, ЕС, Т1)8. Физик чанар: тунгалаг, үнэр, тунадас, өнгө, амт)	Унд ахуйн хэрэглээни й ус Худаг 109 ⁰⁹ /17.13 // 45 ⁰⁴⁸ /6.98// Ажилчдын гал тогоо	Жилд 2 удаа	92.0	Жилд 1 удаа	92.0	Энэ жилд 1 удаа 46.0*2*1жил=92.0	Хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх цэвэршүүлсэн бохир ус ерөнхий шаардлага МК8 4943:2008 Газрын доорх усыг бохирдуулагч бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ МК8 6148:2010 Ундны усны эрүүл ахуйн шаардлага чанар	

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ийн М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1
НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

6	Усан дахь нян бактерийн шинжилгээ	Усны эх үүсвэр Худаг 109 ⁰⁹ /17.13 // 45 ⁰⁴ /6.98//	Жилд 2 удаа	260.0	Жилд 1 удаа	260.0	Унд ахуйн усанд химийн болон бактерлогийн бүрэн шинжилгээ хийлгэхэд жилд 1 удаа 130.0*2*1жил=260.0	аюулгүй байдлын үнэлгээ МК8 0900:2018
4. Ургамлан нөмрөг								
7	Ургамлын зүйлийн бүрдэл, тусгаг бүрхэц, арвийн үнэлгээ	Уурхайн талбайн ойр орчим, ажилчдын тосгон, дотоод тээврийн зам	Жил бүрийн 7-р сард	800.0	1 жил	800.0	Мэргэжлийн экспертийн нэг удаагийн судалгаа хийх хөлс 800.0*1жил=800.0	Монгол орны хэмжээнд ургамлан нөмрөгийн талхлагдлыг тодорхойлох МИ8 5546:2005 Ургамлын хээрийн судалгааны арга зүй
5. Амьтны аймаг								
8	Амьтны зүйлийн бүрдэл, тархалт байршлын судалгаа хийж, үнэлэлт дүгнэлт өгөх	Төслийн талбай болон түүний орчимд	Жил бүрийн 7-8-р сард	800.0	1 жил	800.0	Мэргэжлийн экспертийн нэг удаагийн судалгаа хийх хөлс 800.0*1жил=800.0	Амьтны судалгааны арга зүй
Орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт зардал						4052.0		

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1
НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

12. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

12. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгууллагын төлөвлөгөө						
№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв /мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хуваарь,		Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2026 он			
1	Байгаль орчин хариуцсан мэргэжилтэнг захирлын тушаалаар томилох, байгаль орчны асуудлыг хариуцан ажиллах	--			Удирдлага	
2	Ашиглалтын үеийн хайгуулын ажлын төлөвлөгөөг батлуулах	--			Геологи инженер	
3	Уулын ажлын төлөвлөгөөг батлуулах	--			Уулын инженер	
4	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлуулах, хэрэгжилтийг ханган ажиллах	--			Байгаль орчны мэргэжилтэн	
5	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний тайланг тухайн жилийн 10 дугаар сарын 31 ны дотор Байгаль орчин аялал жуулчлалын яаманд хүргүүлэх	--			Байгаль орчны мэргэжилтэн	
6	Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг “Усны газар”- аар ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт гаргуулах	--			Байгаль орчны мэргэжилтэн	
7	Болзошгүй аюул ослын үед ажилчдын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө гаргаж, сургалт явуулах	0	2026.08.01		ИТА	
8	Өвөлжилт хүндэрсэн үед нутгийн иргэдэд өвс, хадлангийн тусламж үзүүлэх	--	Шаардлагатай тохиолдолд Жилд 1 удаа		ИТА, ажилчид	

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1
НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

9	БО-г хамгаалах, ХАБЭА, ШТМ-ын асгаралт, хадгалалт, ашиглалт, устгалын чиглэлээр өөрийн ажилтан, ажилчдын дунд улирал тутамд сургалт семинарыг тогтмол зохион байгуулах, Өдөр тутамд аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгөх	0	2026.08.01	ИТА	
10	Байгаль орчныг хамгаалах мэдээ мэдээлэл, сурталчилгааны самбар хийж байнгын цахим мэдээллээр хангах	200.0			Байгаль орчны мэргэжилтэн, ИТА
11	Орон нутгийн удирдлага болон иргэдэд төслийн үйл ажиллагааны биелэлт, байгаль орчныг хамгаалах, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийн талаар танилцуулга, хэлэлцүүлгийг тогтмолт хийж байх				Байгаль орчны мэргэжилтэн, ИТА
12	Төслийн үйл ажиллагааны явцад байгаль орчны аудитыг 2 жил тутамд хийлгэж аймаг нийслэлийн байгаль орчны албанд хүргүүлэх	0			Удирдлага
13	Төслийн үйл ажиллагааны явцад газрын төлөв байдал чанарын улсын хянан баталгааг 5 жил тутамд 1 удаа хийлгэх	0			Удирдлага
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний нийт зардал		200.0			

ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ИЙН М^017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1 НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

13. Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах ажилтан	Зохион байгуулах газар
1	Айраг сумын ИНХ	Сумын ИНХ-аар илтгэл тавьж, мэдээлэл өгөх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт, гүйцэтгэл	2026.12.01	250.0	ИТА, Байгаль орчны мэргэжилтэн	Айраг сумын ИНХ
2	Аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар	БОМТ биелэлтийн тайланг тайлан хэлбэрээр хүргүүлэх, биелэлтийн тайлан дүгнэх ажлын хэсгийн хамт газар дээр нь танилцуулах	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	2026.12.01	250.0	ИТА, Байгаль орчны мэргэжилтэн	Аймгийн Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар
3	БОАЖЯ	БО-г хамгаалах ажлын жилийн тайлан, төлөвлөгөө БОАЖЯ - нд цаг тухайд нь гаргаж өгч байх	Тухайн жилийн Байгаль орчны менежментийн Төлөвлөгөөний биелэлт, төлөвлөгөө	2026.11.01	0	ИТА, Байгаль орчны мэргэжилтэн	БОАЖЯ
Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний нийт зардал					500.0		

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЙРАГ СУМЫН НУТАГТ ОРШИХ “АЙВАОРУ” ХХК-ийн М^А-017559 ТООТ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ БҮХИЙ “ХҮРЭН-1
НЭРТЭЙ ХАЙЛУУР ЖОНШНЫ ОРДЫГ АШИГЛАХ ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

2022-2026 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал

Менежментийн төлөвлөгөө	Нийт дүн мян.төг
Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	6050.0
Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	0.0
Биологийн олон янз байдлын дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	3000.0
Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээний төлөвлөгөө	--*--
Түүх соёлын өвийг хамгаалах төлөвлөгөө	„*„
Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	6500.0
Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	3360.0
Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	4052.0
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	200.0
Байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	500.0
Нийт зардал	23662.0
Барьцаа дансанд байршуулах дүн	11831.0

